

Bölüm 1- Bankacılık Kavramı ve Tarihçesi

1. Banka Nedir?

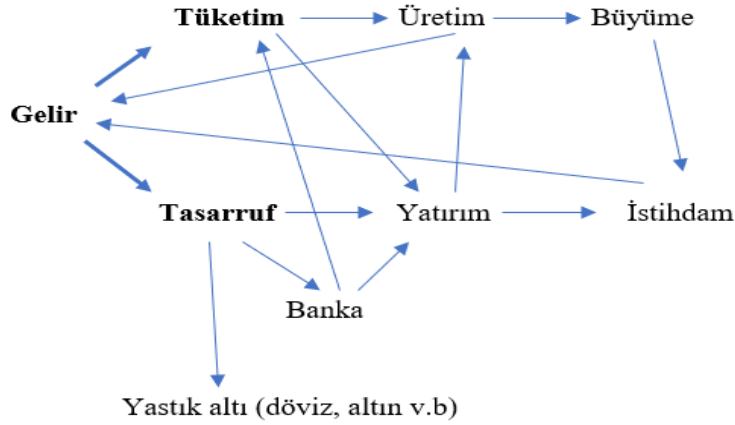
Banka kelimesi İtalyanca “Banco” kelimesinden Türkçeye Banka olarak yerleşmiştir. Masa, tezgah anlamına gelmektedir. Hala günümüzde banka şubelerinde yapılan işlemlerde önünde durulan masaya banko denilmektedir.

Bankalar: Gerçek ve tüzel kişilerin tasarruflarını toplayıp bunları gelir getirici faaliyetlere yönlendirerek faaliyetlerini sürdürmektedir.

Nedir bu gelir getirici faaliyetler:

-havale-eft-kredi-çek-senet-para tahsilatı-emanet-kasa kiralama-ödemeler...

En önemli gelir kalemi ise faizdir ancak günümüzde faiz dışı gelirlerde en az faiz geliri kadar önemli durumdadır. Bankalar fon fazlası olanlardan topladıkları fonları fon eksikliği olanlara aktarırlar.

Şekil 1: Mahfi Eğilmez-Ekonomik Büyümenin İşleyiş Mekanizması

Yine bankalar küçük yatırımları bir araya getirerek büyük kredi ve sermaye hareketlerinin oluşmasına yardımcı olmaktadır.

2. Bankacılığın Tarihi

Paranın ve bankacılığın tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanların bir arada yaşamaya başlaması ile birlikte ihtiyaçların karşılanması için paraya ihtiyaç duyulmuştur.

2.1. Faiz

Faiz, parasal ekonomiden de tek tanrılı dinlerden de çok daha önce ortaya çıktı.

Antik dünyada çiftçiler başta buğday, arpa olmak üzere ürettikleri tarımsal ürünlerin eşkıyalar ya da hükümdarlar tarafından el konulmasından bıkmış usanmışlardı. Bu ürünleri çuvallara koyup tapınaklara emanet etmeye başladılar. Mallarını, ihtiyaç oluncaya kadar tapınaklara emanet etmelerinin onlara iki önemli avantajı oluyordu: (1) Tapınaklar tanrıların evi olarak kabul edilip kutsal sayıldığı için kimse içeri zorla girip bu mallara el koyamıyordu. (2) Tapınaklarda görevli rahipler dönemin en iyi yetişmiş, okuma yazma ve ölçü, hesap bilen

kişileri olduğu için tapınağa getirilen tahılları tartıyor, ölçüyor ve kayda geçiriyorlardı. Böylece tapınağa teslim edilen malın aynen geri alınmasında hiçbir tartışmaya yer kalmıyordu.

Din görevlilerinin herhangi bir bedel talep etmeksizin korumaya aldıkları bu mallar tapınaklarda fazlaca yer işgal etmeye başlayınca zaman içinde bu koruma karşılığında bir bedel alınır oldu. Bir süre sonra henüz mahsul almamış olup da bu tahıllara bir süreliğine ihtiyacı olanlar bu tahılları kendi mahsullerini aldıklarında iade etmek kaydıyla ödünç istemeye başladılar. Başlangıçta sadece güvene dayalı ve bedelsiz yapılan bu ödünç verme işi sonraları tapınakların harcamalarına katkı sağlaması amacıyla belirli bir bedel alınarak yapılmaya başlandı. Mesela bir çiftçi tarafından o dönemde ihtiyaç fazlası olduğu için tapınağa 6 aylığına 5 mina buğday karşılığı koruma bedeliyle emanet bırakılmış 100 mina (yaklaşık 50 kg) buğdayı din görevlileri ihtiyacı olana 6 ay süreyle emanet olarak veriyor ve 6 ay sonra geri getirdiğinde 120 mina (60 kg) olarak vermesi isteniyordu. Bütün bu işlemler tapınaktaki din görevlileri tarafından ayrıntılı biçimde kayıt altına alınıyor ve herhangi bir karışıklığa yol açılmadan yürütülüyordu. Kolayca anlaşılacağı gibi muhafaza bedeli olarak alınan 5 mina hariç ödünç alınan ile geri ödenen arasındaki 15 mina buğday (yüzde 15) bugünkü anlamda faizdi. Bugünkü parasal faizden tek farkı mal ile (ayni olarak) uygulanan faiz biçimindeydi. Böylece tapınaklar düşük bir bedelle korumaya aldıkları tahılları daha yüksek bir bedelle ödünç vermeye başlayınca yüzyıllarca, Anadolu ve Mezopotamya’da dinsel görevlerinin yanı sıra bankacılık işlerini yaparak, ihtiyaç sahiplerine faiz karşılığı borç veriyorlardı.

Tapınaklarda başlayan bu işlemlerin iyi kazanç getirdiğini gören bazı kişiler, korumalı silolar inşa ederek aynı hizmeti daha düşük bedelle vermeye başladılar. Bir başka deyişle tefecilik aslında yüksek faiz değil düşük faiz isteyerek başlamış ve sonra tersine dönmüş görünüyor.

Bir süre sonra çiftçilerin hepsi daha düşük muhafaza bedeliyle aynı hizmeti sunan tefecileri tercih etmeye başlayınca din görevlileri faizin iyi bir şey olmadığını ve yasaklanması gerektiğini dile getirdiler ve yasaklanması için hükümdarlara baskı yaptılar. Bu baskılar riskleri yükselttiği için tefecilerin faizleri artırmasıyla sonuçlandı ve başlangıçta faizi düşürerek piyasayı elde eden tefeciler yüksek faizle iş yapan kişilere dönüştü.

Tapınak rahipleriyle başlayan faize karşı yaklaşım tek tanrılı dinlerde güçlenerek devam etti. Sırasıyla Tevrat, İncil ve Kuran’da faizi yasaklayan, haram kılan hükümler yer aldı. Bu hükümler arasında önemli farklar bulunuyor. Mesela Tevrat’ta yer alan hüküm şöyledir: "“Kardeşinize para, yiyecek ya da faiz getiren başka bir şey ödünç verdiğinizde, ondan faiz almayacaksınız. Yabancıdan faiz alabilirsiniz ama kardeşinizden almayacaksınız.” (Tevrat, Tesniye Bölümü, Bab: 23, âyet: 19-20). İncil’in konuyla ilgili hükmü şöyle: "Eğer kendilerinden almayı umut ettiğiniz kimselere ödünç vererseniz, ne mükâfatınız olur? ... düşmanlarınızı sevin, onlara iyilik yapın ve herhangi bir umut beslemeyerek ödünç verin; bunun karşılığı büyük olacaktır." (Luka İncili, Bab: 6, âyet: 34-35.) Kuran’da faiz (riba) konusuna dört yerde değiniliyor. Bunlardan birisi (belki de en önemlisi) şöyledir: “Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, ‘Alışveriş de faiz gibidir’ demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah’a kalmıştır. (Allah, onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır.” (Bakara Sûresi, ayet: 275.)

Bu hükümlerden anlaşıldığı kadarıyla en katı kurallar Kuran’da yer alıyor. İncil’de faizin yasaklanışı oldukça dolaylı yoldan yapılmışken Tevrat’taki hükme göre yasak Yahudilerin

birbirleriyle olan ödünç alıp verme işlemlerinde geçerli bulunuyor. Bir başka deyişle Yahudilerin başka dinlerden olanlara faizle ödünç vermesi veya onlardan faizle ödünç alması serbest görünüyor. Dünya bankacılığında Yahudilerin bu kadar etkili olmasının ve dünyadaki önde gelen zenginler arasında çok sayıda Yahudi bulunmasının nedeni burada yatıyor.

Hristiyanlar başlangıçta faizli ödünç verme ve alma işlerinden uzak durup piyasayı Yahudilere kaptırmışken orta çağdan sonra İncil'deki hükmü daha esnek ve amaca göre yorumlayarak piyasada yer kazanmaya başladılar.

Osmanlı, faiz yasağını hile-i şeriiye uygulamalarıyla aşmayı denedi. Bu konuda en bilinen örnek İslam toplumlarında günümüzde de uygulanan istiğlal yöntemidir. İstiğlal yönteminde kredi almak isteyen kişi, örneğin arabasını kredi veren kuruluşa bir bedel karşılığı satar ve aynı gün bu arabayı o kuruluştan belirli bir kira ile kiralar. Üzerinde anlaşmaya vardıkları vade tamamlandığında arabayı sattığı bedel üzerinden geri alır ve işlem tamamlanmış olur. Müslümanlar, Kuran'daki katı hükümleri çok uzun süre sonra katılım bankacılığıyla esneterek uygulamışlar ama piyasada ağırlık kazanma fırsatını kaçırmışlardır. (<https://www.mahfiegilmez.com/2019/11/faizin-dogusu-ve-yasaklanmasnn-oykusu.html>)

2.2. Dünyada Bankacılığın Tarihi

MÖ 9000-6000: Evcil hayvanların ve bitkilerin trampa edilmesi

MÖ 3500: Sümer ve Babil mabetlerinde rahiplerin borç alıp vermesi. (mahfi faiz)

MÖ 2000: Eshunna Krallığı ilk bankacılık yasalarını düzenlemiş faiz oranı %20,

MÖ 1792-1750: Babil kralı hammurabi ilk bankacılık yasası yazılmıştır. Kredi verme, mevduat toplama, ödünç işlerin nasıl düzenleneceği.

MÖ 640: Lidyalılar ilk madeni para.

İlk ve Orta Çağ: Yunanlılar, Mısırlılar bankacılığı geliştirmiş ve eski mısırdaki faiz kısıtlanmış yunanda ise denetleme yapılmıştır.

1609: İlk Merkez bankası Hollanda'da (Amsterdam bankası) kurulmuştur.

1637: Venedik bankası kurulmuş, çek ve banknot kullanımı başlamıştır.

1694: İngiltere 50 yıldan daha uzun süren savaşların finansmanı için İngiltere bankasını kurmuştur.

1781: Amerika'da ilk banka kurulmuştur.

1800: Napoleon tarafından Fransa bankası kurulmuştur.

1907: FED (ABD Merkez Bankası) kurulmuştur

1914: Tarihteki ilk uluslararası para sistemi standarttı altın standarttır. 1870'lerden başlayıp I. Dünya savaşına kadar devam etmiş olan bu sistemde uluslararası ticaret ve mali sistemin devam etmesi için her ülke ulusal parasını belirli ağırlıktaki altın cinsinden tanımlamıştır. I. dünya savaşından sonra ülkeler altın ihtiyacı arttığı için bu sistemi uygulayamamıştır.

1918-1929: Ülkeler tekrar altın standartına dönmeye çalışsa da hükümetlerin ekonomiye yoğun müdahalesi sebebiyle dönememiştir.

1929: Kaos, büyük buhran, kara Perşembe, 24 ekim 1929 günü başlayıp 1930 lu yıllar boyunca devam eden ekonomik buhrana verilen isimdir. Buhran kuzey Amerika ve Avrupa'yı merkez almasına rağmen tüm dünya etkilenmiştir. Dünyada 50 milyon insan işsiz kalmış, toplam üretim %42 azalmış, dünya ticareti %65 azalmıştır. Tüm ekonomi ve bankacılık sistemi büyük değişim geçirmiştir.

1930: Ban of International Settlements (BIS) merkez bankalarının bankası olarak kurulmuştur.

1944: Bretton Woods Anlaşması, Temmuz 1944'te ABD'nin New Hampshire eyaletinin küçük bir beldesi olan Bretton Woods'da toplanan Birleşmiş Milletler para ve finans konferansında imzalanan "Uluslararası Para Anlaşması"nın bir diğer adıdır. II. Dünya Savaşı sonrasında kambiyo kurlarının dünya ticaretini geliştirici bir sisteme göre saptanması için yeni yöntemler aranmış ve bu çalışmalar sonucunda Bretton Woods Anlaşması ile uluslararası ödemelerde kullanılacak yeni bir sistem geliştirilmiştir. Doğu Bloku ülkeleri dışındaki 44 ülkeden 730 delegenin katıldığı bu anlaşma ile katılan ülke paraları için sabit kur esas benimsenmiş ve anlaşmaya katılan her ülkenin parasının değerinin, dolar esas alınarak saptanması kabul edilmiştir.

Uluslararası para sisteminin kurallarını belirleyen bu anlaşma, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) kurulmasına karar vermiştir. Bu kurumlar, 1946'da, yeterli sayıda ülke anlaşmayı imzalayınca faaliyete geçmiştir.

Bretton Woods anlaşmasıyla ortaya çıkan yeni uluslararası para sisteminin özellikleri şöyledir:

1- Anlaşmaya katılan ve parasını altına dönüştürülebilir yapmayı kabul eden her ülkenin parasının değeri dolara göre saptanmıştır. Dolar altın ile dönüştürülebilirliğini koruyan tek ulusal para olarak kalmıştır. **Anlaşma ile 1 ons altın = 35 dolar ya da 1 dolar 0,88867 gram altın olarak belirlenmiş** ve ABD dış talep olduğunda doları bu parite'si üzerinden altına çevirmeyi kabul etmiştir.

2- Anlaşma, ancak çok özel ve düzeltilmesi olanaksız parasal dengesizliklerde herhangi bir ülkeye, parasının dolara karşısındaki değerini değiştirme olanağı tanımaktadır. Bu tür düzeltmeler için öngörölmüş olan devalüasyon ve revalüasyon oranları en çok %10 dur. Ancak söz konusu ekonominin yapısından doğan dengesizlikler nedeni ile ayarlama ile yapılacak değişiklik %10'u aşacaksa, bu takdirde IMF'nin izni gerekecektir.

3- Bretton Woods'la getirilen bu sistem ancak 1971 yılına kadar devam edebilmiştir. ABD, içinde bulunduğu ekonomik güçlükler nedeniyle 1971 yılında doların altına dönüştürülebilirliğini kaldırmıştır. ABD'yi buna iten zorunluluklar, dış ticaretinin büyük boyutlara varan açıklar vermesi ile borçlu ülkeler arasına girmesi olmuştur.

Doların devalüe edilmesi ve altına dönüştürülebilirliğinin kaldırılmasıyla ortaya çıkan uluslararası para krizi, Bretton Woods ile getirilmiş olan altın döviz standardı sisteminin sonu olmuştur. Bu sistemin yerine, üzerinde 1963 yılından beri çalışmaların sürdürüldüğü Özel Çekme Hakları (Special Drawing Rights – SDR) sistemi yürürlüğe girmiştir.

IMF tarafından ilk kez 1970 yılında uygulanmaya koyulan bu sistemde, kuruluş uluslararası bir merkez bankası gibi düşünülmüş, bu kuruluşun hesapları ve açacağı krediler SDR cinsinden ifade edilmeye başlanmıştır. Bu yönüyle SDR, hem bir uluslararası para birimi, hem de bir kredi türü olmuştur.

Uluslararası para birimi olarak SDR'nin değeri ilk yıllarda Bretton Woods sisteminde olduğu gibi 0.88867 gram saf altınla ifade edilmiştir. Benimsenen bu değerlendirme tekniğine göre SDR'nin altın değeri sabit kabul edildiğinden SDR'ye "kâğıt altın" da denilmiştir. Ancak çeşitli paraların altın karşısında değer kaybetmesi SDR'nin değerini giderek arttırmış ve 1974 yılından itibaren SDR'nin altınla ilişkisi tamamen kesilerek "sepet tekniği" adı verilen yeni bir değerlendirme şekli geliştirilmiştir. IMF tarafından geliştirilen bu teknikte, SDR'nin değeri gelişmiş batılı 16 ülkenin paralarının belirli oranlarda birleşmesiyle hesaplanmaya başlamıştır.

1981 yılından itibaren SDR'nin yapısı basitleştirilmiş ve değeri Amerikan doları, Japon yeni, Batı Alman markı, İngiliz sterlini ve Fransız frangı'ndan oluşan beşli bir sepete bağlanmıştır.

SDR sisteminin uygulanması ile IMF'ye üye ülkeler ödemeler bilançosu açıklarını kapatmak veya döviz ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, IMF'nin diğer kaynaklarına ek olarak, kendilerine tanınan belirli SDR kotaları çerçevesinde IMF'den kredi alabilmektedirler. Kotalar, her üye ülkenin millî geliri, döviz rezervi, dış ticaret dengesi ve diğer ekonomik göstergeleri dikkate alınarak saptanmaktadır. Üye ülkeler kotalarının %25'ini altın, %75'ini de millî paraları cinsinden IMF'de bulundurmakta ve buna karşılık gerektiğinde belirli sınırlar içinde kredi kullanmaktadırlar.

1971-1974: Petrol krizii ABD nin altın rezervleri azalır ve bretton woods son bulur.

2008: ABD'de bankalar artan rekabet ve daralan piyasa dolayısıyla kredibilitesi yükske müşterilerden sonra kredibilitesi düşük müşterileri de kolay ve uzun vadeli (mort gage) kredisi verdiler. Ancak bu sistem 2007 yılında ödemelerde meydana gelen aksamalar ve konut fiyatlarında meydana gelen düşüşler nedeniyle bankaların aktif yapısı bozuldu.

TİCARİ BANKA BİLANÇOSU	
AKTİF (VARLIKLAR)	PASİF (KAYNAKLAR)
1.Nakitler	1. MEVDUATLAR
2. REZERVLER	> Vadesiz Mevduat
• Zorunlu Rezerv	> Vadeli Mevduat
• Serbest (Atıl) Rezerv	2. Mevduat Dışı Kaynaklar
3.Diğer Bankalardaki Mevduat	> Merkez Bankasına Borçlanma (REESKONT)
4.KREDİLER	>Diğer Bankalardan Borçlanma (İTERBANK)
5.MENKUL KIYMETLER	> Uluslararası Piyasalar-dan Borçlanma (SENDİKASYON KREDİSİ)
• Kamu (Tahvil, Bono)	> Menkul Kıymetler (Tahvil, bono ihracı)
• Diğer	3. Sermaye (Öz Kaynak)
6. Diğer Varlıklar	4. Diğer Pasifler

2008 ortasında ABD ve Avrupa'yı etkileyen finansal kriz meydana geldi.

2008-2015: Bankacılık sisteminin krizi ortadan kaldırması için risk yönetimi, düzenleme ve denetim kavramları öne çıkmış ve bankaların karlarını yükselttiği dönem olmuş. 2009 yılında Basel III süreci yürürlüğe girmiş ve bankacılık primleri üzerinden kontrol ve risk yönetimi ilkeleri ortaya çıkmıştır.

Basel I: Bankaların gelecekte oluşabilecek risklere karşı bulundurmaları gereken sermaye tutarının belirlendiği Basel I sermaye uzlaşısı 1988 yılında açıklanmıştır. Basel I'e göre sermaye yeterliliği en az %8 olmalıdır. Bu oranın hesaplanmasında sermayenin riskli varlıklara oranı dikkate alınmıştır.14 Sermaye Yeterlilik Oranı;

Toplam sermaye

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Toplam sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar (kredi Riski+piyasa riski)}} > \% 8$$

Basel II: Basel komitesi 2. Sermaye uzlaşısı adıyla literatüre geçen kararlarında;

- Finans piyasasındaki güveni sağlamayı;
- Sektörde rekabete dayalı bir ortam kurmayı;
- Riskleri ele alısta daha kapsamlı olmayı ve riskler için daha hassas bir ölçüm sağlamayı hedeflemektedir.27 Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, getirdiği yenilikleri üç temel yapı üzerine inşa etmiştir. Bunlar "Yapısal Blok" (Pillar) olarak adlandırılan bölümlerdir.
- Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü
- İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesinin İncelemesi
- Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Basel III: Eylül 2008'de ABD'nin en büyük bankalarından Lehman Brothers iflasını ilan etmiştir. Ardından Fannie Mae ve Fredi Mac'in ulusallaştırılmıştır. AIG sigorta şirketi çöküşün eşiğine gelmiştir. Fortis parçalanmış ve satılmıştır. en büyük ticari bankasının batışının ardından ülkenin bankacılık sistemi çökmüştür. Bunlar gibi süre gelen olaylar birçok ülkenin bankalarına ciddi destekler vermesine yol açmıştır. Böylece kriz ortamında sistemin tekrar dönüş sağlayabilmesi için önlemlerin tam olarak alınmadığı ve mevcut sistemin ciddi eksiklikler içerdiği görülmüştür.47 8 Bunun üzerine sistemin daha yakından izlenmesi ve herhangi bir aksaklık durumunda anında cevap verilebilmesi için düzenlemeleri içeren

Basel III Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II'yi destekleyeci49) biri Temmuz 2009 tarihinde diğeri Aralık 2009 tarihinde olmak üzere 2 paket halinde açıklanmıştır.

Basel III ile bankacılık sistemi ve finansal piyasalar için hedefler şöyledir50;

- Finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin güçlendirilmesi,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Piyasa disiplininin arttırılması,

Bu hedeflere ulaşmak Basel III kapsamında;

- Sermaye yeterliliğini nicelik olarak artırılması, nitelik olarak geliştirilmesi,
- Sermaye yeterliliğinin ekonomik konjoktüre göre azaltılıp artırılması,

2.3 Türkiye’de Bankacılık

Osmanlı ile başlayan bankacılık sistemi cumhuriyet sonrası ivme kazanmıştır.

2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Bankacılık istanbulun fethinden önce Venedikli ve Cenevizli tacirler tarafından sürdürülmekteydi. Bu bankalar Bizans imparatorluğunu finanse etmekteydi. İstanbul fethinden sonra ise Osmanlı imparatorluğunu finanse etmeyi sürdürdüler.

19. yy başlarında yabancı sermayeli bankerler tarafından Osmanlı topraklarındaki bankacılık hizmetlerini yerine getirmekteydi. Tanzimata kadar bankacılık işlemlerine rastlanmaz faiz işleri gayrimüslimler tarafından sürdürülmektedir. Türkler daha çok askerlik, yöneticilik gibi işleri yapmaktadırlar. Osmanlı hazinesinin sıkıntıya düşmesi ile birlikte kendisine sarraf ve galata bankerleri diyen bir gurup kısmen de olsa bankacılık hizmetine benzer işler yapmaktadır.

1847 yılında devletin de desteği ile iki galata banker tarafından İstanbul bankası kurulmuştur. 1852 yılına kadar faaliyet gösteren bu banka olsa da gerçek anlamda ilk bankanın 1863 yılında kurulmuş Şahane (Osmanlı bankası) ile başladığı düşünülmektedir.

Banka Osmanlı Devleti ile yabancı sermaye arasında aracılık faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere İngiliz sermayesi ile kurulmuştur. 1925 yılına kadar aynı zamanda merkez bankası faaliyetlerini de gerçekleştirmiştir.

1863 yılında Mithat Paşa zirai kredi sandığı olan Memleket Sandıklarını kurmuştur. 1888 de memleket sandıkları Ziraat Bankası olarak resmleşmiştir. Cumhuriyet dönemi öncesinde faaliyet gösteren bankalar daha çok yabancı sermaye ile kurulmuştur.

2.3.2. Cumhuriyet Dönemi

Planlı ekonomi ile devlet destekli ve sonrasında yeterli sermaye birikimi ile birlikte özel sektör eli ile bankacılık faaliyetleri dünya ile entegre biçimde gelişmiştir.

1923-1944: Devletin öncülüğünde (İzmir iktisat kongresi) 1924 yılında iş bankası kurulmuştur. 1929 yılında Merkez Bankası kurulma fikri ortaya çıkmış 1930 yılında kurulmuş, 3 Ekim 1931 yılında faaliyete geçmiştir.

1945-1961: Çok partili siyasal sistem ve özel sektörün gelişmesi ile birlikte çok sayıda banka kurulmuştur. (yapıkredi, garanti, Şekerbank, Pamukbank)

1961-1980: Planlı ekonomi döneminde devlet yatırım bankası, sinai yatırım ve kredi bankası kurulmuştur. 15 banka kapanmış. 1960 yılında merkez bankasında tasfiye fonu oluşturulmuş bu fon 1983 yılında TMSF ye devredilmiştir.

1980: Ekonomide yapısal değişim, 24 ocak kararları;

24 Ocak kararlarının ana hatları şu şekildedir:

1-%32,7 oranında devalüasyon yapılarak günlük kur ilanı uygulamasına gidilmiş,

- 2- Devletin ekonomideki payını küçülten önlemler alınmış, KİT'lerdeki uygulamaya paralel olarak tarım ürünleri destekleme alımları sınırlandırılmış,
- 3- Gübre, enerji ve ulaştırma dışında sübvansiyonlar kaldırılmış,
- 4- Dış ticaret serbestleştirilmiş, yabancı sermaye yatırımları teşvik edilmiş, kâr transferlerine kolaylık sağlanmış,
- 5- Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri desteklenmiş,
- 6- İthalat kademeli olarak liberalize edilmiş, ihracat; vergi iadesi, düşük faizli kredi, imalatçı ihracatçılara ithal girdide gümrük muafiyeti, sektörlere göre farklılaşan teşvik sistemi ile teşvik edilmiştir.

İle sektör uluslararası rekabete açılmış ve 1981 yılında baka faizleri daha sonra tüm faizler serbest bırakılmıştır.

Bankerler ortaya çıkmıştır.

1982: Bankerler krizi. Serbest faiz politikası ve banker iflasları ile holding bankacılığının başlangıcı.

DİBS bankalar için ideal bir yatırım aracı haline gelmiştir. Artan faizlerin kredi faizlerine yansması ile birlikte bankalar kredi vermek yerine DİBS alımına yönelmiş ve kamu finanse edilirken özel kesim sistemden dışlanmıştır. (Tayınlama, kredi piyasasında kredi talep edenlerin daha fazla faiz oranını kabul ederek borçlanmak istemelerine rağmen kredi veren kurumların kredi talebini ret etmesidir.)

Bankalar kamu üzerinden devlet tahvili ve hazine bonoları ile yüksek faiz elde etmişlerdir.

1985: 3182 sayılı kanun ile bankacılığın hukuki çerçevesi ortaya çıkmıştır.

1989: Türk lirasına konvertibilite yolu açılmıştır. (32 sayılı karar) İnsanlar ve bankalar döviz tutmaya başlamış (hazırlıksız yakalandığı için sistem) Türk lirası değer kaybetmiştir.

1994: Büyük kriz. Faizler %400. Kamu borç faizlerini düşürme çabası sonucu ortaya çıkan kurdaki büyük dalgalanmalar devalüasyon ile mali sektörde bankacılık krizi ortaya çıkmıştır. Mali sistemden çekilen para önce devlet tahviline sonrasında dövize kaçmıştır. TCMB buna rezerv eksikliği nedeniyle müdahale edememiş ve faiz oranları çok yükselmiştir.

Bireysel bankacılık, ATM, telefon ve internet bankacılığı başlamıştır.

1999-2001: Atan kısa vadeli borçlar, faizlerin çok yüksek olması, talep yetersizliği bankaların likidite sıkıntısı çekmesi. 15 bankanın yönetimine el konulmuştur. Devlete maliyeti 50 milyar doları bulmuştur. Gecelik faizler %4000 seviyelerine gelmiştir. Holding bankacılığının sonu olmuştur.

2001-2007: Bankacılık sistemi yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Özel bankalar sermayelerini güçlendirmiş bunu yapamayan bankalar TMSF ye devredilmiştir. Yüksek kar marjı nedeniyle yabancı bankalar gelmiştir. Özel sektör %70 oranında yabancılaşmıştır.

2008: Global Finansal kriz sebebiyle bankalarda sermaye yeterliliği ve risk yönetimi kavramları ortaya çıkmıştır.

2015: Batı yanında arap, rus, çin ve japon bankaları da sektöre girmiştir.

3. Türk Bankacılığının Yapısı

20.02.2024 Tarihi İtibarıyla Gruplar Bazında, Banka ve Bankaların Şube Sayıları

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube*	Yurtdışı Şube*
Türkiye Bankacılık Sistemi	54	9429	76
Mevduat Bankaları	34	9353	76
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3774	36